

Dokumenti Documents

Washingtonska konvencija in Slovenija Washington Convention and Slovenia

CITES-Convention on International Trade on Endangered Species Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi vrstami

Prispevek je razmišljanje o CITESU, z mislijo na ptice. S tem zakonom se bomo verjetno srečali v prihodnjem letu in se mu "hočeš-nočeš" tudi podrejali. Po ratifikaciji te konvencije se bomo morali pri trgovini z rastlinami in živalmi-pticami držati teh zakonov.

Že sam naslov pa nam pove, kaj je temeljni cilj te konvencije. Kako je bil CITES v Sloveniji uresničen že dosedaj in kako bo v bodoče, pa je že drugo vprašanje.

ZGODOVINA CITESA

Danes le malokdo ve, da je bil eden od pobudnikov CITESA tudi znani zoolog Bernhard Grzimek, ki se je takrat ukvarjal z velikimi mačkami, leopardi, gepardi in jaguari. Ker je v tistih časih cvetela industrija mačjega krzna, je postala zaščita pred trgovanjem z živalmi in deli živali aktualna. Svetovna zveza za varstvo narave je leta 1960 prvič javno predstavila tovrstno tematiko. Leta 1963 je bila sprejeta resolucija, ki je pozvala k ureditvi uvoza, izvoza in prometa z rastlinami, živalmi in izdelki iz njih. V Stockholmu je bil leta 1972 sprejet predlog tega sporazuma. In končno je bila 3/3-1973 v Washingtonu sprejeta konvencija, po kraju sprejetja imenovana tudi "Washingtonska konvencija". Konvencija je začela veljati 1. julija 1975 po pristopu desete države. Do sedaj jo je podpisalo že 124 držav. Glavni cilj te konvencije je preprečiti zlasti trgo-

vino z ogroženimi vrstami živali in rastlin. Kontrolira oziroma nadzira pa se z dovoljenji tudi dele rastlin in živali. V svetovnem merilu imajo ilegalno trgovanje z živalmi za tretjo finančno najmočnejšo trgovino, in sicer za mamili in orožjem. Po podatkih Interpola se sedaj v tej trgovini "vrti" okrog 25 milijard dolarjev letno.

ORGANI CITESA

Glavno telo je konferenca držav pogodbenic, ki se sestajajo vsako drugo leto.

Na tem srečanju se sestanejo tudi države, ki niso podpisnice Citesa, in predstavniki nevladnih organizacij. Na teh srečanjih se pregledujejo in dopolnjujejo sezname vrst, ki jih obravnava sporazum. Določila se lahko spreminjajo ali pa tudi stara dopolnjujejo. Dopolnila, kot so premestitve vrste iz enega seznama na drugega, se sprejemajo z dvotretjinsko večino držav podpisnic. Glavno telo ustanavlja delovna telesa, in sicer: stalni odbor, odbor za rastlinske vrste, odbor za živalske vrste ter odbor za določanje in nomenklaturu. Glavni sedež Sekretariata konvencije je v Lausanni (Švica), kjer je zaposlenih okrog 25 uslužbencev in dela pod okriljem programa združenih narodov za okolje-UNEP (United Nations Environment Programme). Proračun Sekretariata znaša 5,5 milijona švicarskih frankov letno, ki se napaja iz obveznih "članarin" držav podpisnic. Delo Sekretariata je, da skrbi za popularizacijo po svetu, organizira strokovne raziskave, pragmatično rešuje probleme v praksi in organizira konference pogodbenih držav članic Citesa. Države podpisnice so dolžne dajati državna poročila o uresničevanju CITESA z evidenco o trgovini. Konferenca držav podpisnic sprejema sankcije proti državam kršiteljicam in svoje ugotovitve sporoča nadzornemu organu države, v kateri se kršitve dogajajo. Trenutno višina "članarine" oz. obvezen prispevek Slovenije še ni znan.

ORGANIZIRANOST CITESA PO PODPISU DRŽAVE POGODBENICE

Po podpisu pogodbe mora država pogodbenica znotraj države določiti dve splošni funkciji, in sicer:

Znanstvene ustanove (Scientific authority, eno ali več) ter upravljalni, nadzorni organ (Management authority, eden ali več). Funkcija znanstvene ustanove je, da pred izdajo dovoljenja ali certifikata poda svoje soglasje ali mnenje. Upravljalni organ pa v imenu države izdaja dovoljenja/certifikate za vsak primer trgovine s primerkom, delom primerka ali izdelkom iz primerka vrste, ki je uvrščena v katero od treh prilog/dodatek/seznam/appendix.

1. BESEDILO KONVENCIJE določa "vrsto" in "osebek". Pod vrsto so mišljene tudi podvrste.

"Osebek" ali "primerek" je vsaka živa ali mrtva žival ali rastlina oziroma prepoznani izdelki iz njih. Vrste so na podlagi ugotovitev konference držav pogodbenic uvrščene na tri sezname/dodatke/priloge/appendix, na katerih se seznamu spreminjajo in dopolnjujejo po potrebi.

I. Seznam/dodatek. Tu so najbolj ogrožene vrste. Mednarodna trgovina s primerki teh vrst je prepovedana, razen v izjemnih znanstvenih primerih. Na tem seznamu je cca 600 živalskih vrst in cca 180 rastlinskih vrst.

II. Seznam/dodatek. Na tem seznamu so vrste, ki niso ogrožene, vendar pa bi lahko to postale zaradi nekontrolirane mednarodne trgovine. Na tem seznamu je okrog 2500 živalskih vrst in 35 000 rastlinskih vrst.

III. Seznam. Vsebuje vrste, pri katerih želijo preprečiti ali zmanjšati njihovo izkoriščanje. Te vrste se vnesejo na pobudo posamezne države, ker le-te potrebujejo sodelovanje drugih držav.

Na ta seznam je 12 držav uvrstilo okrog 150 vrst.

- Obrazec/certifikat se tiska na posebnem varovalnem papirju z varovalnimi oznakami.

Certifikat je opremljen s posebno barvno znamko z logotipom CITESA, ki ima serijsko številko, na katero izdajatelj odtisne tudi svoj žig.

- Prepoved trgovine se nanaša tudi na vse dele živali in rastlin. Npr. kože za krzno, kosti, oklji, oklepi, rogovi, zobje, perje, jajca, meso, les itd. Sem spadajo tudi izdelki iz vseh teh vrst: krzneni plašči, torbice, pasovi, čevlji, rokavice, zdravila, mošus, parfumi, izdelki iz okljev itd.

- Ocena medn. trgovine s pticami iz leta 1995 je 2 do 5 milijonov osebkov.

IZJEME PRI TRGOVANJU CITESA (razen humanega ravnanja pri trgovini), za katere sezname in pogoji izpolnjevanja ne veljajo.

- Predkonvencijski primerki (živali, rastline) se legalizirajo. Oz. osebk, za katere obstaja dokaz, da so bili pridobljeni, preden je bila vrsta uvrščena v prilogo h konvenciji in preden je država podpisala konvencijo.

- K divjim živalim sodijo vse živali, ki so navedene v prilogah in je trgovanje z njimi prepovedano.

To pa ne velja za tiste vrste, ki so dokazano vzrejene v ujetništvu oziroma se lahko z njimi prosto trguje. Za določanje takih primerkov veljajo zelo strogi pogoji, saj morajo biti primerki dokazano potomci staršev, ki so se parili v nadzorovanem okolju in v razmerah, ki omogočajo produkcijo naslednjih generacij.

- Rastline, ki so umetno vzgojene v komercialne namene (isti dokazljivi pogoji kot zgoraj).

- Nekomercialne izmenjave primerkov/osebkov med znanstveniki ali znanstvenimi instituti.

- Primerki/osebki v tranzitu.

- Primerki/osebki, ki potujejo kot del razstave, cirkusa ali živalskega vrta.

- Primerki/osebki, ki so osebna last (op. tudi hišni ljubljenci). CITES državam-podpisnicam priporoča, da živali z njenih seznamov/prilog naj ne bi postale osebna last.

UKREPI DRŽAVE SLOVENIJE PO PODPISU

1. Država mora ustanovam zagotoviti dve glavni vlogi, in sicer znanstveno avtoriteto, ki daje mnenja in soglasja pri izdaji dovoljenj, ter upravljalsko avtoriteto, ki izdaja certifikate/dokumente. Koncesija

se lahko razdeli med eno ali več ministrstev oz. znanstvenih ustanov.

2. Država mora uskladiti delovanje več resorjev, da sinhrono delujejo po isti zakonodaji.

Domnevam, da imamo v Sloveniji sedem resorjev, ki bodo morali delati po tej zakonodaji.

1. Ministrstvo za okolje in prostor z upravo za varstvo narave v nadaljevanju MOP-UVN.

2. Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo (v nadaljevanju MKG) za tiste živalske vrste, ki veljajo za lovno divjad in s pripadajočo lovsko inšpekcijo.

3. Veterinarska uprava dela na podlagi veterinarskega zakona na meji in kontrolira karantene v Sloveniji po uvozu. Sodeluje s carino in policijo. Poleg tega pa ima še veterinarsko inšpekcijo.

4. Prirodoslovni muzej Slovenije (v nad. PMS) ima že dosedaj kustodiat za ornitologijo z obročkovalno službo. PMS bo moral nabaviti za rejce tako imenovane Hess ring obročke. V tujini zaradi preučevanja in obročkanja spadajo pod znanstveno avtoriteto, zato domnevam, da bo država Slovenija tudi PMS dodelila status znanstvene ustanove glede izdajanja mnenj in soglasij za ptice. Za ta mnenja glede ptic bosta verjetno zaprosili ministrstvu, ki imata že od leta 1992 posebno pooblastilo sekretariata konvencije CITES iz Lausanne v Švici. Pri tem se bo potrebno dogovoriti, kdo je pristojen za Zvezo društev za varstvo in vzgojo ptic Slovenije, ki ima prek 500 članov in potrebuje za mednarodne razstave ustrezne dokumente. Enaka situacija je pri slovenskih rejcih poštnih golobov, ki jih vozijo na mednarodna tekmovanja ali razstave ter uvoz in prodajo. Tudi oni potrebujejo dokumente CITES. Obročkajo pa sami. Poleg teh so še rejci malih in eksotičnih živali. Sem ponavadi spadajo tudi okrasni golobi in jedilni golobi (kingi).

5. CARINA mora imeti na meji (prevedene?) kataloge z živalmi, ki so v seznamih CITESA.

6. POLICIJA. Zlasti policija dobiva v svetu čedalje večje pristojnosti pri nadzoru zaradi svojih specifičnih pooblastil. Ali pa se ustanovijo druge naravovarstvene službe s podobnimi pooblastili kot policija.

7. PRAVOSODJE mora ukrepati na podlagi nove zakonodaje CITES.

DOMNEVNI PRVI UKREPI MINISTRSTEV PO RAZDELITVI VLOG

1. UKREP. Vsak resor, določen za posamezno področje, ponavadi naredi inventuro trenutnega stanja. Pri tem se popišejo predkonvencijski primerki (živali ali rastline) in nato legalizirajo.

2. UKREP. Resor, ki dobi pristojnost za divje živali ali strokovna veterinarska stroka poskrbi za ureditev STROKOVNEGA AZILA za divje živali. Urejen azil je tudi eden od predpogojev za podpis konvencije. Podpisana konvencija CITES pa pogoj za vstop v EU.

3. UKREP. Določen resor začne uresničevati "papirnato" kontrolo oziroma nadzor trgovine. K temu poslu spada npr. nadzor nad trgovinami z živalmi in vmesnimi prekupčevalci. Lansko leto je Slovenija uvozila samo 11 376 različnih vrst papig. Mnoge vrste med njimi so vzete iz narave. Predvidevam, da je trenutno ravno na tem področju večina nezakonitega ravnanja z živalmi zaradi zaslužka.

DOSEDANJA ZAKONODAJA V SLOVENIJI

1. Za uvoz in izvoz živali imamo trenutno v veljavi samo veterinarski zakon, ki dovoljuje uvoz avtohtonih vrst živali. Za alohtone vrste pa daje soglasje MOP-UVN.

2. Poleg tega imamo uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst iz leta 1993, ki ne posega direktno na veterinarski zakon, v praksi pa zelo vpliva na delo MOP-UVN.

3. MKG ima svojo lovsko zakonodajo za lovno divjad.

4. Ker je bila Slovenija, žal, tako dolgo med državami nepodpisnicami konvencije CITES, je sekretariat konvencije CITES leta 1992 podelil posebni pooblastili za MOP-UVN in MKG.

Tako so dosegli, da države podpisnice lahko zahtevajo od države nepodpisnice ustrezno s konvencijo usklajeno dokumentacijo (certifikati CITES oz. dovoljenja).

Ker so tudi naši politiki opazili, da dosedanja zakonodaja ni v skladu s predpisi v EU, sta leta 1994 Polonca Dobrajc in Zmago Jelinčič predlagala nov zakon o zaščiti živali. Najprej so ga obravnavali leta 1995 v državnem zboru zatem na veterinarski upravi, kjer so dodali sprejete konvencije in določila EU. Marca 1998 je še na MKG, kjer ga pripravljajo za drugo obravnavo v parlamentu. Logično bi bilo, da počakajo pri tem zakonu še na določila CITES, kar je pogoj za vstop v EU. V praksi pa to pomeni, da bo verjetno sprejet šele leta 1999.

DOSEDANJA SLOVENSKA PRAKSA

V Sloveniji sta se že dosedaj, od leta 1992, UVN in MKG "baje" vedli po konvenciji CITES.

Ker je za večino zaščitene vrste ptic pristojno MOP-UVN, nas bodo vse zadevale njegove odločitve. Sedanji osnovni zakon pri trgovanju z živalmi je veterinarski zakon, ki pravi, da mora MOP-UVN dati soglasje za uvoz neavtohtonih vrst živali. Recimo, da je nekdo uvozil dva sokola selca (*Falco peregrinus*), ki sta avtohtona in zato sploh ni potreboval soglasja MOP-UVN. Nekdo, ki je uvozil dva stepska sokola (*Falco cherrug*), ki sta alohtona, pa je to soglasje nujno potreboval. Na podlagi mnenj med DOPPS in MOP-UVN se je dosedaj UVN odločala tako, da ni izdajala pozitivnih soglasij za uvoz. Tako avtohtonih vrst kot tudi alohtonih. Vprašamo se lahko, ali je bilo to sploh zakonito. UVN pa tako blokira tudi uvoz alohtonih vrst ujed, za katere je splošno znano, da v naravi sploh ne morejo povzročiti škode, še zlasti pa ne genetske. Tudi zaradi tega že dosedaj totalitarnega zaščitniškega pristopa izvajanja zakona, ki še niti podpisan ni, se že vidijo negativne posledice v naravi.

Ministrstvi, ki izvajata CITES, ne sodelujeta med sabo, zato prihaja do podvajanja dela ali pa eno ministrstvo ne ve, kaj dela drugo. Povrhu vsega že sedaj primanjkuje strokovnega in upravnega osebja-izvajalcev konvencije. Dvomim, da je država Slovenija sposobna spraviti izvajanje konvencije CITES "pod eno kapo". Verjetno bo

ostala na dosedanjih dveh ministrstvih pri izdaji dokumentov. Menim, da bi se morali podatki o vseh dokumentih CITES zbirati na enem samem mestu. Tako bi se preprečilo podvajanje dela in poenostavili postopki. Vsa vpletena ministrstva pa bi lahko prek osnovne baze podatkov preverjala določene osnovne zadeve. Npr. vrsta živali in številka obročka in dokument, čas in kraj uvoza itd. Tako kot ima to urejena policija z vozili in registrskimi številkami vozil in vozniškimi dovoljenji. Idealni izvajalci konvencije CITES so lahko ljudje, ki so tudi sami raziskovali na terenu, zato posamezna področja dela bolje poznajo kot drugi. Pri tem poznamo pristop, ki pozna naravoslovne detektive, ki imajo pooblastila kot policija.

ZAKLJUČEK

Zadevo je potrebno računalniško centralizirati na eni sami ustanovi, kamor bodo prihajali vsi podatki iz vseh resorjev in se zbirali na enem samem mestu.

PRIMER TUJEGA MNENJA

Kaj pomeni izraz domač? Veliko naših domačih živali se pari z divjimi živalmi. Koliko generacij je treba vzrejati doma, da žival postane domača? Mora biti genetsko ali fizično drugačna, da jo lahko razlikujemo od divje? Ali pa mora imeti kakršnokoli zvezo z živinorejo? Ali pa mora povsem izginiti divji zarodnik v naravi? Nobeno od teh vprašanj ne odgovori na vprašanje udomačenosti. Zakonodajalci CITESA so se pri tem sami zapletli v gordijski voz.

Klasičen primer zakona CITES je skalni golob *Columba livia livia*.

Golob kot skalni golob, mestni golob, poštni golob, okrasni golob in kot jedilni golob.

Po zakonu lahko pooblaščen osebe mestnega goloba ubijejo in prodajo kadarkoli.

Kot divji skalni golob je povsem zaščiteno. Kot poštni golob pripada po zakonodaji rejcem malih živali in se tako izogne determinaciji za skalnega. Podobno je z okrasnimi golobi.

Jedilni golobi (kingi) pa spadajo že k perutnini. Vsi ti golobi imajo domača imena po namenu.

Znanstveno latinsko ime, na katerem temelji zakon, pa je *Columba livia*. Vsi pa so ena sama, ista vrsta. "The law, as they say, is an ass!" Opomba: v slovenski knjigi o golobih avtorja GRMEKA sem zasledil tudi izraz mestni golob-*Columba domestica*?

Novozelandski biolog-raptolog Nick Fox zagovarja naslednjo tezo izvora.

- Žival, ki se je izlegla ali izvalila jajca v naravi, je žival divjega izvora.

- Žival, ki se je izlegla ali izvalila jajca v domači vzreji, je žival domačega izvora.

CVETKA IZ DOMAČIH LOGOV

Pa še cvetka iz domačih logov, glede na to, da pri nas CITES uresničujemo že od leta 1992.

Dne 3. 7. 1992 je pri nas določena ustanova izdala soglasje nekemu prosilcu k odločbi MKG za uvoz dveh sokolov. In sicer za: "dva sokola (*Falco cherrug*)"- brez slovenskega imena.

Samo trinajst dni kasneje, dne 16. 7. 92, je ista ustanova poslala dopis nazaj, istemu prosilcu soglasja, citirano: "Zadeva sokol selec (*Falco cherrug*)" in predlagala, naj prosilec ponovno zaprosi, citirano za: "Dovoljenje za dva sokola selca (*Falco cherrug*)".

Pri drugem dopisu je ustanova povsem zamešala dve različni vrsti s slovenskim in znanstvenim imenom. Zato se lahko vprašamo, ali gre res samo za *lapsus linguae*? Na soglasju je bilo namreč izdano dovoljenje samo za dva sokola (*Falco cherrug*). Prosilec pa nato še lastnim očem in rokam ni verjel, da ima takšen dokument podpis strokovnjaka.

Povrhu ustanove sploh ni zanimalo, da sta bila sokola vzrejena na Češkoslovaškem in obročkana po predpisih CITES z ustreznimi certifikati, za katere prepoved trgovine ne velja.

Šele kasneje je prišlo na dan, da je bil "drugi" dopisni strokovnjak v času izdaje soglasja na dopustu. Zgodovinsko prva vzreja dveh mladičev stepskih sokolov (*F. cherrug*) leta 1995 v Sloveniji je tako posledica srečnega naključja, da je določen strokovnjak UVN-CITES užival na

dopustu. Drugače nam v Sloveniji, definitivno, še ne bi uspelo zaostajati celih 25 let za drugimi vzreditelji ujed po svetu.

V tem prispevku sploh nista opisani dve zelo pomembni temi, in sicer: načini kršitev konvencije in metode odkrivanja organov pri tem.

Ti dve temi ostajata za drug prispevek na to temo.

Besedilo konvencije ima kar 10 000 strani, zato čaka nekatere v Sloveniji veliko dela.

Literatura:

Robert Bolješič, Proteus-5-1995

Mojca Vodušek, Policija, januar-maj 1995

V Ljubljani, dne 10/12-1998

Ervin Loriger

